

MARTIN ŠRAJER / 5. 5. 2022

Jeden z nich je vrah

Rok 1970 byl klíčový pro následující vývoj československé kinematografie. V lednu předložil vedoucí ideologického oddělení Jan Fojtík předsednictvu ÚV KSČ Zprávu o situaci v československé kinematografii, která kritizovala tvorbu předchozích let a informovala o personálních změnách ve vedení Barrandova. Hlavní slovo při schvalování scénářů mělo nově připadnout ústřednímu dramaturgovi Ludvíku Tomanovi. Na jeho příkaz byly v březnu rozpuštěny stávající tvůrčí skupiny a jejich ideově-umělecké rady. Místo nich byly ustanoveny nové dramaturgické skupiny Miloše Brože, Vojtěcha Cacha, Karla Copa, Zdeňka Dufka, Oty Hofmana, F. B. Kunce a Vojtěcha Trapla.

Reorganizace zahrnovala i dělbu rozpracovaných námětů mezi jednotlivé skupiny. Film *Jeden z nich je vrah*, který začal vznikat v tvůrčí skupině Šmída–Daniel, se dostal pod supervizi Zdeňka Dufka. Jednalo se o první samostatnou celovečerní režii Dušana Kleina. Ten už během studia režie na FAMU pracoval jako asistent režie. Na škole v šedesátých letech natočil krátký film *Ďábelská jízda na koloběžce* (1963), na Barrandově pak středometrážní *Táto, přečti to!* (1963). Se spolužákem Miroslavem Sobotou ještě realizoval psychologické drama s kriminálními motivy *Místenka bez návratu* (1964). Po zbytek dekády točil pro Československou televizi.

Začátek normalizace pro Kleina znamenal návrat na Barrandov i zahájení kariéry předního tuzemského tvůrce detektivek. Ve snaze saturovat poptávku po tomto divácky atraktivním žánru, kterou nemohly naplnit nedostatkové (byť zpravidla žádanější) zahraniční tituly, vznikaly v Československu v sedmdesátých letech dva až tři detektivní či kriminální filmy ročně. Klein jich natočil celkem devět. K dalším vytiženým detektivkářům patřili Petr Schulhoff, Otakar Fuka nebo Ivo Toman. Většina těchto snímků se zprvu držela jednoduchého schématu s vyšetřováním jednoho zločinu, až posléze začal žánr sloužit k vrstevnatějším výpovědím o společnosti.

Zatímco u pozdějších detektivních filmů Klein vycházel i ze skutečných špionážních případů (*Případ mrtvého muže*, *Případ mrtvých spolužáků*), jeho první krimi vzniklo podle smyšleného příběhu, který vymyslel scenárista Václav Šašek. Řidič dálkové dopravy odsouzený za pašování uměleckých předmětů byl propuštěn na svobodu a začíná vydírat kumpány, kteří díky jeho mlčení také neskončili ve vězení. Jednoho z nich hned na začátku filmu chladnokrevně zabíjí. Vyšetřování se ujímá zkušený detektiv Hájek, kterému brzy dochází souvislost mezi vraždou a propuštěným recidivistou.

Temný, atmosférický, pomalu vyprávěný film je založen na dlouhých výslechových scénách, v nichž Hájek umně využívá metodu psychologického nátlaku, a na nelichotivém vykreslení podniků, kde se scházejí členové podsvětí. Motivem pro spáchání zločinu je v něm stejně jako v řadě dalších dobových detektivek touha po penězích. Z dobové produkce se film vymyká zejména svým otevřeným závěrem. Na konci dochází k další vraždě, ale odhalení identity pachatele už se nedočkáme. Podobně skeptické vyznění, naznačující nepostižitelnost zločinu a v zásadě přenášeující rozhodnutí o vině na diváka, má z tehdejších snímků pouze *Svědectví mrtvých očí* (1971) od Otakara Fuky.

Nebyl to ale neuzavřený konec, který vadil tehdejšímu tiskovému odboru ministerstva vnitra. Ten od tvůrců požadoval, aby vyšetřovatele zbavili negativních povahových rysů nebo aby se detektivové oslovovali „soudruhu“. Také v tomto směru prodělaly české detektivky během normalizace změnu. Obraz kriminalisty se od osmdesátých let pomalu stával méně lichotivým a muži zákona se postupně naučili pít, nadávat nebo podvádět své manželky.

Film Jeden z nich je vrah uvede kino Ponrepo v sobotu 14. 5. od 18:00 z původní 35mm kopie.

Jeden z nich je vrah (Československo 1970), režie: Dušan Klein, scénář: Václav Šašek, kamera: Jiří Stöhr, hudba: Svatopluk Havelka, hrají: Jiří Adamíra, Bohumil Šmída, Ilja Prachař, Josef Somr, Bohuš Záhorský, Jiří Holý, Václav Lohniský, Zdeněk Kutil, Josef Haukvic st., Miloš Vávra a další. Filmové studio Barrandov, 90 min.